

PAPER DETAILS

TITLE: Behice Ziya Kollar'in Pakize Adli Romanında Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Modernleşen Kadın ve Sorunları

AUTHORS: Selin Cansu YETER

PAGES: 37-60

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2119077>

Behice Ziya Kollar'ın Pakize Adlı Romanında Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Modernleşen Kadın ve Sorunları

Selin Cansu YETER¹

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
06.12.2021

Kabul Tarihi
10.04.2022

DOI
10.47140/kusbder.1033419

2019 yılında Koç Üniversitesi yayınları tarafından Latinize edilen Pakize romanı, yazarının ve başkarakterinin kadın olması yönüyle dikkat çeken bir eserdir. Romanda, geleneksel kabullerle kadına atfedilen anlamların ötesinde bir kadın profili sunulduğu görülmektedir. Bununla birlikte kadın-erkek ilişkileri, kadının kendi dünyasına özgü sorunları, eğitim, evlilik, aşk konuları ve dönemin kadın algısı eril bakış açısıyla şekillenen alışagelmış sunuşun aksine, kadın bakış açısıyla ele alınmıştır. Behice Ziya Kollar romanda, feminizm konusuna yer vermese de Osmanlı'nın modernleşme sürecinde, erkek egemen kültür karşısında kadının değişen kimliği, rolü, toplumsal ve aile yaşantısı içindeki konumuna değinmiştir. Bu hususlar dâhilinde, dönemin kadın algısını ve sosyo-kültürel gerçekliğini anlama imkânı sunan Pakize romanı, bu çalışmada toplumsal cinsiyet bağlamında incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Kadının kimliği ve sorunları, toplumsal cinsiyet, modernleşme, ataerkil yapı

Atıf için: Yeter, S. C. (2022). Behice Ziya Kollar'ın Pakize Adlı Romanında Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Modernleşen Kadın ve Sorunları. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 37-60

¹ Sorumlu Yazar: Yüksek Lisans Öğrencisi, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı, E-posta: slnytr024@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9176-4193>

Modernizing Women and Their Problems in the Context of Gender in Behice Ziya Kollar's Novel Pakize

Selin Cansu YETER²

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2021-12-06

Acceptance Date
2022-04-10

DOI
10.47140/kusbder.1033419

The novel Pakize, which was Latinized by Koç University publications in 2019, is a remarkable work in that its author and protagonist are women. In the novel, it is seen that a woman profile is presented beyond the traditional meanings attributed to the female gender. In addition male-female relations; women's problems specific to their own world; education; marriage; love issues and the perception of women of the period are discussed from a female point of view, contrary to the usual presentation shaped by a masculine point of view. Although Behice Ziya Kollar, one of the first female journalists, translators and writers, is thought to have been written does not include the subject of feminism in the novel, she has mentioned the changing identity of women, their role and their position in social and family life in the face of male-dominated culture in the modernization process of the Ottoman Empire. In this respect, the novel Pakize, which allows to understand the perception of women and socio-cultural reality of the period, is examined in the context of gender in this study.

Keywords: Women's identity and problems, gender, modernization, patriarchal structure

For Reference: Yeter, S. C. (2022). Behice Ziya Kollar'ın Pakize Adlı Romanında Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Modernleşen Kadın ve Sorunları. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 37-60

² Corresponding Author: MA Student, Samsun Ondokuz Mayıs University, Department of Women and Family Studies, E-mail: slnytr024@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9176-4193>

Giriş

XIX. yüzyılda Batı toplumlarında ortaya çıkan fikir akımları ve gerçekleşen devrimler neticesinde dünya genelinde hak, eşitlik ve özgürlük gibi konular önem kazanmıştır. Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda dağılma ve yıkılmanın önüne geçmek için Batı'daki gelişmelere ayak uydurma çabası içerisinde olmuştur. Tanzimat dönemi adını taşıyan dönemde Osmanlı'da yenileşme faaliyetlerinin başlamasını sağlamıştır. Her alana yayılan yenileşme hareketiyle birlikte yaşam içinde görünür olmayan kadının özgürleşmesine yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Yeni düşünce akımlarının da etkisiyle kadın, ilk defa kamusal alanda toplumsal bir değer olarak görülmüştür. Dönemin yazarları da bu hareketi destekleyen eserler kaleme almışlardır. Modernleşme çabalarında kadının fonksiyonu ve toplumsal konumu önemli bir konu hâline gelmiştir.

Tanzimat öncesi romanlarda kadın imgesi ve sorunları, erkek yazarlar tarafından ataerkil bir yaklaşımla ele alınmıştır. Tanzimat dönemi itibarıyla kadınlar, romanların tamamlayıcıları ve okuyucuları olmanın yanı sıra yazar kimlikleriyle de var olmaya başlamışlardır:

“Batılılaşma sürecinin hız kazanmasıyla kadının değişimi devletin bekasıyla da ilişkili bir hâl alır. Tüm bu değişimler dönem romanlarında çeşitli yönleriyle işlenir. Kadın yazarlar eserlerinde bu hususta yol gösterici olmuşlar ve yer yer ideal kadının nasıl olması gerektiğini ifade etmişlerdir” (Şahin ve Yeter, 2020, s. 302).

Kadın yazarlar, eserlerinde ataerkil bakış açısının aksine bir kadın olarak kendi sorunlarına daha geniş bir perspektiften yaklaşmışlardır. Bu doğrultuda, kadınların sosyal hayat içinde yetersiz olarak görülmelerinin eleştirisinin yapıldığı eserler yayımlanmaya başlanmıştır. Başlangıçta edebi metinlerde yer bulan kadın olgusu, kadınların sorunları ve bu sorunların çözümlerine ilişkin fikirler ve tartışmalar, ilerleyen zamanlarda -özellikle kadınlar tarafından- kamuoyu oluşturmak ve destek almak için süreli yayınlar aracılığıyla daha geniş kesimlere ulaştırılmıştır.

Osmanlı Döneminde ataerkil kültürel kodlarla inşa edilmiş ve kalıplaşmış cinsiyet rolleri çerçevesinde, daha çok ev içi alanla özdeşleştirilen kadınların kamusal yaşam pratiklerinin sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Kadınların sosyal hayatta aktif olmayışları, onların kamusal alandaki deneyimlerden uzak, izole bir yaşam sürmelerine neden olmuştur. Kendilerine ve topluma dair söz hakları olmayan kadınların bu edilgen konumu, modernleşme süreciyle birlikte sorgulanıp kadının özgürleşmesi yolunda ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. Tanzimat döneminden itibaren yaşanan bu değişimle birlikte edebi metinlerde; kadınların kimliği, bireyselleşmeleri, eğitimi, ekonomik hayata katılımı, evlilik, aşk ilişkileri, eş seçimi ve boşanma gibi konularda kendi iradelerini kullanmaları önündeki engeller, kadın-erkek ilişkileri, cariyelik

kurumu ve namus gibi değerler işlenmiştir. Bu değerler metinlerde çoğunlukla farklı kadın tipleri üzerinden ele alınmıştır.

Behice Ziya Kollar tarafından 1895 yılında *Maarif* dergisinde tefrika edilen ve XIX. yüzyıl Türk romanına ışık tutan *Pakize* romanında yer alan kadın karakterler, toplumda kadın olgusunun değişimi açısından oldukça önemlidir. Kollar romanda, kadını ve toplumsal yaşamda maruz kaldığı sorunları anlatırken modern toplumun kuruluşunda kadının yeri ve önemine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bu sebeple Behice Ziya Kollar romanda kadın bakış açısıyla; modernleşen, değişimin öncüsü ve sembolü olan kadınların özelliklerine yer vermiştir. Öte yandan yazar, kamusal ve özel alanda kadınların fonksiyonlarına ve karşılaştıkları sorunlara dikkat çekmiştir. Kadın hakları konusuna da yüzeysel olarak değinmiştir.

Pakize romanı, kadın bir yazar tarafından ele alınması ve kadın bakış açısıyla sunulması açısından önemli bir eserdir. Roman dikkate alındığında Kollar'ı, kadını hem aile içinde hem de toplumsal yaşamda ikincilleştiren erkek egemen zihniyetin karşısında eleştirel bir tavır ile görmektedir. Romanın, Pakize'nin ruhsal dünyası ve yaşadıkları ön planda tutularak geleneksel yaşamın kadına biçtiği kimliği ve rolleri yıkmaya çalışan bir bakış açısıyla ele alındığı söylenebilir. Bu çalışmada, modernleşmenin getirdiği zihinsel dönüşümlerle kadının erkeğin 'ötekisi' olarak tanımlandığı toplumsal anlayışın bir nebze de olsa kırılmaya başlandığı bu dönem, *Pakize* romanı üzerinden toplumsal cinsiyet bağlamında incelenecektir.

Edebiyatta Kadın Duyarlılığı

Türk edebiyatı tarihi açısından XIX. yüzyıla bakıldığında kadın yazarların edebiyatta yer almaya başladığını söyleyebiliriz. Ancak bu dönemde kadınlar edebiyat dünyasındaki varlıklarını, eril gücün izin verdiği sınırlar içinde sürdürebilmektedir:

“Kadın yazarların erkeklerin egemen olduğu ve erkeklerce kontrol edilen basın ve edebiyat kamusuna güçlüklerle girebildikleri, belirli süreli yayınlara sıkıştıkları/sıkıştırıldıkları gözlemlenir. Kadın yazarlar kendilerine daha çok Hanımlara Mahsus Gazete, Kadın Yolu, Süs gibi kadın dergilerinde yer bulabilmişlerdir” (Serdar ve Tutumlu, 2019, s. 9).

Kadın romancıların edebiyat kanonundaki konumunun, günümüzde de geçerliliğini koruduğunu ifade etmek mümkündür. “Kadın yazarların her biri, kadın sorunları altında dallanıp budaklaşan ve farklı alt sınıflara ayrılan sorunları elbette aynı bakış açısıyla ele almamıştır. Fakat toplu bir biçimde ele alındıklarında sorunlara yaklaşımlarında ortak bir duyarlılığın izlerini hissettirmektedirler” (Günaydın, 2012, s. 30). Anne eksikliği, kadının yalnızlaşması, evlilik ve kadın erkek ilişkisi, kadının bireyselleşmesi, eğitim, modernleşme sürecinde kadın kimliği gibi konular Tanzimat'tan itibaren özellikle de kadın yazarların kaleminde hayat bulmuştur.

Tanzimat döneminde eserleriyle topluma değer katan kadın yazarların pek azı edebiyat kanonunda yer edinebilmiştir. Dönemin kadın yazarlarından biri olan Behice Ziya Kollar'ın eserlerinin de uzun yıllar Latin Alfabesine aktarılmayarak kanon dışında bırakıldığını söyleyebiliriz. Kollar tarafından yazılıp tefrika edilen ilk romanlardan biri olan *Pakize*, Maarif dergisinde 19 Eylül 1895 ve Mart 1896 tarihleri arasında 16 sayı olarak yayınlanmıştır. Tanzimat döneminde tefrika edilen bu eser dergi sayfalarında unutulmuş, 2019 yılına kadar Latinize edilip yayımlanmamıştır. Bu noktada, Behice Ziya Kollar'ın geç bir süreçte tanınmaya başlanması nedeniyle hayatı ve yazarlık edimi hakkında bilgi vermenin çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ulaşılabilen kaynaklarda Behice Ziya Kollar'ın hayatıyla ilgili iki farklı bilgi olduğu görülmektedir:

“(...) Türk Basın Derneği tarafından basına emeği geçenler Mayıs 1953 yılında düzenlenen jübileye ilişkin olarak Hakkı Tarık Us tarafından hazırlanan Basın Hayatında 50 Yıl adlı kitaptır. Bu kaynağa göre Behice Ziya, Servet-i Fünûn döneminin önemli yazarlarından Safveti Ziya'nın kız kardeşidir. Diğer bir kaynak da Prof. Dr. Ali Birinci'nin 'Osmanlı Matbuat ve Neşriyat Yasakları Tarihine Medhal' makale Karamürsel'in kardeşi olduğu belirtilir” (Serdar ve Tutumlu, 2019, s. 10).

Kollar'ın hayatı ile ilgili yapılan çalışmalarda bu iki farklı bilgiden daha çok Safveti Ziya'nın kız kardeşi olduğu yönündeki düşünce ağır basmaktadır:

“Basın Hayatında 50 Yıl adlı kitapta Behice Ziya'nın 1905 ve 1945 yıllarında çekilmiş fotoğraflarına, Arap ve Latin harfli el yazısı notlarına ve gönderdiği teşekkür mesajına verilmesi bu kaynaktaki bilgilerin güvenilir olduğunu kanıtlar niteliktedir. Dolayısıyla Behice Ziya'nın farklı kaynaklarda Safveti Ziya'nın kız kardeşi olarak adının geçmemesi konusunda spekülatif yorumlar yapılabilir” (Serdar ve Tutumlu, 2019, s. 11).

1871 yılında Emirgan'da doğduğu sanılan Behice Ziya, edebiyatçı ve bürokrat Safveti Ziya Bey'in kardeşidir. Emirgan Kız Rüştîyesi mezunu olan Behice Ziya, ileri derecede İngilizce ve Fransızca bilmektedir: “Behice Hanım, Türkçe, İngilizce ve Fransızcanın edebiyatına merak sardırması, bu üç dilde de mensur, manzum, yazılar yazdırmıştır, tercümeler yaptırmıştır” (Us, 2019, s. 61). Ayrıca, *Maarif* mecmuasında basılan *Pakize* adlı romanının yanı sıra '*Ahvâl-i Âlem*' ve '*Kırmızı Değirmen*' adlı tercümelerinin olduğu; *Hanımlara Mahsus* gazetesindeki hikâyelerinden sonra kardeşi Saffeti Ziya'nın *Ziya* adlı gazetesinde de birçok edebî yazısı ve tiyatro tenkitleri bulunduğu bilinmektedir (Us, 2019, s. 61). Özellikle Haziran 1306/1890'da Albert Delpit'ten yaptığı *Ahvâl-i Âlem* adlı çevirisiyle ilk kadın gazeteci ve çevirmenlerimizden biri olma özelliği kazanmıştır.

Hakkı Tarık Us, toplum içinde etkin bir kadın olan Behice Ziya'nın kadın yazarların bağımsızlaşması hususunda ilk kadın roman yazarı olan Fatma Aliye Hanım'dan bir adım önde olduğunu şöyle ifade eder: “Fatma Aliye Hanım o sıralarda neşrettiği *Meram* romanını yalnız *bir kadın* diye imzalamıştı. Behice Ziya buna göre bir adım daha

ileri gitmiş sayılmakla beraber üstünde fileden bir peçe taşımak mecburiyetinden yine kurtulamamış sayılabilir” (Us, 2019, s. 61). Behice Ziya'nın bu hususta kendisinden önceki kadın yazarlardan farklı olduğu söylenebilir.

Tanzimat Döneminde Değişen Kadın Profili

Geleneksel değerlerle çevrili kültürel bir yapıya sahip Osmanlı'nın Klasik döneminde, kadınlar saray ve kent yaşamında sınırlı alanlarda varlık gösterebilmiştir. Kırsal kesimde ise zorunlu iş bölümü sebebiyle tarlada veya bahçede çalışsalar da genellikle ev içi özel alandan sorumlu tutulmuşlardır. Erkekler ise, kamusal alanda egemen konumda yer almıştır. Bu dönemde kadınlar eğitimden yoksun, ücretli işgücüne katılamayan, tek başına ve örtünmeden sokaklarda gezemeyen, yabancı erkeklerle görüşmeleri hoş karşılanmayan kısacası kendi hayatı üzerinde söz hakkı olmayan ve erkeğe muhtaç olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Kadınların toplum içindeki bu durumu dönemin mimarisine de yansımıştır:

“Osmanlı-Türk sivil konutlarının en dikkat çeken özelliği, pencere kafesleri veya yüksek duvarlarla kuşatılmış, dışa kapalı bir atmosferinin olmasıdır. Saray ve konaklarda, kadınların mekânı erkeklerden ayrılmış; bu iki ayrı cinsin birbirini görmesi, iletişimde bulunması yasaklanmıştır. Haremlik ve selâmlık olarak ayrılmış bu yapılarda kadın, haremden oturmakta, selâmlıktan da kocası dışında hiçbir erkeği görememektedir” (Emeksiz, 2016, s. 33).

Bu bağlamda “(...) Kadın, kafes arkasında, çarşaf içinde ve ev dışı yaşam pratiğinin, hele hele karar mekanizmalarının çok uzağındadır” denebilir (Yaraman, 2001, s. 21). Kadını hemen her alanda etkileyen eril zihniyet dönemin edebi anlayışına da yansımıştır. Edebi metinlerde pasif, duygusal ya da fitneci, ayartıcı kadın karakterler üzerinden var olan ataerkil ideolojik zihniyetin sürdürüldüğü görülmüştür. Kadını böylesi bir konuma indirgeyen ve eril tahakkümü özgür kılan bu anlayış, Tanzimat döneminde yaşanan modernleşme ve Batılılaşmanın etkisiyle sorgulanmaya başlanmış, kadınların yeri ve önemi konusunda bazı değişimler meydana gelmiştir (Çakır, 2011, s. 171-226). XIX. yüzyılla birlikte kadınların toplumsal statüsünün iyileştirilmesine yönelik pek çok adım atılmış ve değişim yaşanmıştır (Aydoğdu, 2019, s. 1-3). Bu dönemde Türk kadını ilk defa kamusal alanda işgücüne katılmış ve meslek sahibi olmuştur. Mesleki ve kültürel açıdan eğitim alma imkânına erişmiştir. Eğitimle birlikte belirli bir kültür seviyesine ulaşan kadınlar, basın ve yayın araçları veya dernekler vasıtasıyla sosyal yaşamda görünür olmaya başlamıştır. Hukuki açıdan ise kadınlar lehine olacak düzenlemelere gidilmiştir (Kurnaz, 2011, s. 67-70).

Dönemin aydınları, Batı düşüncesi ve yaşam tarzını Osmanlı Devleti'ne uyarlama çabası içine girmiştir. Özellikle değişimlerin ve yeni oluşumların simgesi olan kadın edebi metinlerde sıkça işlenmiştir. Aydın yazarlar, kadının toplumsal statüsünü çoğunlukla 'şehir kadını' üzerinden ele almıştır. “Yazarlar işsiz, canı sıkılan kadının

problemlerini ele alıp, onu toplumda işe yarar hâle getirmenin yollarını aramışlardır” (Kurnaz, 2011, s. 75). Bu dönemde özellikle İstanbul ve çevresine gelen -çoğu kez cariye ve mürebbiye pozisyonundaki- Batılı kadınlar, Türk kadını için bir model olmuştur. Bu kadınların yaşam tarzı, Türk kadınlarının alafangalaşma isteklerini artırmıştır. Bilhassa yüksek zümreye mensup ailelerin kadınları ve kız çocukları, Batılı yabancı kadınların dini ve kültürel değerlere uygun görülen vasıflarına benzer şekilde terbiye edilmeye başlanmıştır. “(...) Fransızca öğrenmek, piyano dersi almak, o devrin kadını için Batılılaşmanın ilk adımını teşkil etmiştir” (Has, 2000, s. 405). Romanlarda da Avrupaî kadın tiplerine yer verildiği görülmüştür.

Edebi metinlerde *kadın meselesine* genellikle geleneksel inançlar ve aile kurumu üzerinden yaklaşıldığı görülmüştür. Yayımlanan metinlerde, kadını ve erkeği eşit kılacak yeniliklerden ziyade kadınların toplumsal statüsünün iyileştirilmesine odaklanılmış, bunun da ancak eğitimle gerçekleşeceği vurgulanmıştır. Öte yandan kadınlara sosyal haklar tanınmasının dinen hoş olmadığını iddia edenlerin de var olduğu görülmüştür (Kurnaz, 2011, s. 75). Bu dönemde yapılan yayınlar, kemikleşen ataerkil anlayıştan tam olarak kurtulmuş değildir. Tanzimat döneminde *kadın meselesinin* dile getirilişi günümüzdeki anlamından farklıdır. Kadın hakları ve sorunları, o dönemin siyasi ve sosyal koşulları dikkate alınarak geleneksel değerlere zıt düşmeyecek şekilde kaleme alınmıştır.

Tanzimat dönemindeki en önemli gelişmelerden biri kadınların basın ve yayın hayatına katılmasıdır. Edebiyat dünyasında kadınlara açılan pencere, onların kendi kimlikleri üzerinde düşünmelerine ve akıl yürütmelerine imkân tanımıştır. Kadın yazarlar kendi haklarını korumaya ve savunmaya başlamış, kadın hak ve hürriyetine dair yaşanan değişimleri yazdıkları eserlerde kendi bakış açılarıyla sunmuşlardır. Romanlarda ise modern dünyaya uygun yeni kadın tipleri yer almaya başlamıştır. Tanzimat sonrası edebî eserlerde kendi kararlarını verebilen, kendine yetebilen, bağımsız ve eğitilmiş kadın tiplerine yer verilmiştir.

Tüm bunlara rağmen *kadın meselesine* yönelik yapılan ya da önerilen yenilikler, ataerkil ve dini normlar temelinde, kalıplaşmış cinsiyet rolleri dikkate alınarak sınırlı bir alanda tartışılan bir konu olmaktan öteye gidememiştir. Yaşanan değişimler, tabandan gelen bir hareketten ziyade aydın kesimin yönlendirmesiyle gerçekleşmiştir. Esasında bu dönemde atılan adımlar, ilerleyen zamanlarda meyvelerini verecek ve özellikle Cumhuriyet döneminde köklü değişimler gerçekleşecektir.

Behice Ziya Kollar’ın Kaleminden Tanzimat’ın Modern Kadını: Pakize

Behice Ziya *Pakize* romanında, arzu ettiği yeni kadın profilini Pakize karakteri üzerinden yansıtmıştır. Dört yaşında yetim kalan Pakize, babası ve üvey annesi ile birlikte yaşamaktadır. Pakize yirmili yaşlarında eğitilmiş, okuyan, yazan ve eleştiren bir

kadındır. Pakize zamanının büyük bir çoğunluğunu okuyup, yazarak geçirmektedir. Diğer zamanlarında ise arkadaşlarıyla bir araya gelerek piyano ve keman çalmakta, onlarla edebiyat sohbetleri yapmaktadır. Bununla birlikte çiçeklerle ilgilenmeyi de çok sevmektedir. Kendini pek çok alanda geliştiren Pakize iyi bir okuyucu ve yazar olmanın yanı sıra iyi bir eleştirmendir. Yabancı ya da Osmanlı olması fark etmeksizin gazete ve dergileri takip etmektedir. Gazete ve dergilerdeki makaleleri okuyarak bunlar üzerindeki fikir ve eleştirilerini çekinmeden açıklayan Pakize, bu konuda fazla seçici davranmaktadır. Okuduğu yazıları ve o yazıların yazarlarını eleştirmekte hatta yazılan metinleri çok zor beğenmektedir. Ancak bir gün Rifat Bey'in kaleminden çıkan 'kadınlar ve aşka dair' başlıklı makaleyi okur ve makaleden çok etkilenir. Bu durum Pakize'nin hayatında önemli bir kırılma noktasıdır. Çünkü Pakize yazısını okuduğu Rifat Bey'e âşık olmuştur. Bu aşk Pakize'nin kaderini değiştirmiştir. Pakize, gururlu ve ağırbaşlı yapısı sebebiyle Rifat Bey'e karşı olan duygularını hiçbir zaman açamamıştır. Bu sebeple Rifat Bey'e karşı beslediği yoğun ve derin aşk platonik kalmıştır. Pakize, Rifat Bey'e hiç zaman bir araya gelmese de içinde büyüyen aşk zamanla saplantılı ve melankolik bir hâle dönüşmüştür. Aşkını iç dünyasında yaşayan Pakize bir gün hiç beklemediği bir anda Rifat Bey'in evleneceği haberini almıştır. Bu haber sonrasında büyük bir hayal kırıklığına uğrayan Pakize, ruhsal ve bedensel açıdan ciddi bir yıkım yaşamıştır. Hatta tifo hastalığına yakalanmıştır. Pakize'nin kendi dünyasında yaşadığı bu aşktan habersiz olan çevresi, Pakize'nin düştüğü duruma anlam verememekle birlikte onun için oldukça endişelenmişlerdir. Pakize belli bir süre hastalığından ve yaşadığı ilk aşk deneyiminin üzüntüsünden kurtulmak için çaba göstermiştir. Pakize romanın sonunda babasının uygun gördüğü ancak sevmediği bir adamla evlenmiştir. Pakize'nin bu mutsuz evliliğinden Rifat adını verdiği bir oğlu olmuştur.

Romanda başkarakter Pakize'nin, okuduğu bir gazete yazısı sonrasında o yazının yazarına karşı beslediği melankolik aşk anlatılmıştır. Bu hikâye dönemin tematik unsurlarıyla örtüşse de yazarın meseleyi ele alma şekli farklıdır. Pakize'nin eş seçimi ve evliliğe yaklaşımı geleneksel anlayışın dışındadır. Ancak aşk söz konusu olduğunda Pakize'nin yaşadığı toplumsal kaygının, onu saplantılı ve gizli bir aşka doğru sürüklediği görülmüştür. Pakize, ataerkil ideolojinin kadına yüklediği kimliği pek yansıtmayan bir karakterdir. Pakize romanda; eğitilmiş, birkaç dil bilen, okuyup yazan, sanatla ilgilenen hemen her yönden geleneklerine ve kültürüne düşkün, muhafazakâr bir kadın olarak yer almıştır. Bu açılarından *Pakize* romanı, kadının toplumsal rolüne ilişkin değişimin izdüşümlerini yansıtmada önemli bir kaynaktır.

Pakize, dört yaşındayken annesini kaybetmiştir. Kızının annesiz kalışına içten içe üzülen Neyyir Bey, bir baba olarak sevgisini Pakize'den esirgememiştir. Pakize sekiz dokuz yaşlarına gelene kadar ona hem babalık hem annelik yapmıştır. Ancak babası

zamanla Pakize'nin ihtiyaçlarını ve eğitimini tek başına karşılamakta zorlanmaya başlamıştır:

"Kendisi memuriyetine gittiği zaman çocuk birtakım hizmetçilerin ortasında kalıp birçok münasebetsiz şeyler öğrenebilirdi. Önce evine bir Frenk kadını alıp kızını onun eline teslim etmeyi düşündü. Sonra tanıdıklarının çoğunun kızları yalnız Frenkçe terbiye gördüğü için sonunda ne derece mutsuz olduğunu, bir Türk kızının her şeyden önce kendi terbiye ve lisanını öğrenmesi gerektiğini düşünerek bundan da vazgeçti" (Kollar, 2019, s. 18).

Neyyir Bey, kızının güzel şartlarda yetişmesine ve eğitimine önem vermekle birlikte kızının öncelikle kendi kültürüne uygun şekilde terbiye alması gerektiği düşüncesindedir. Bu sebeple terbiye ve dürüstlüğüne güvendiği yirmi iki yaşlarında bir hanımı kendine eş olarak alır. Pakize, bu hanımla kısa sürede kaynaşır. Ataerkil toplum yapısında çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinin sorumluluğu anneye yüklenmektedir. Kadın, annelik rolüyle yeni nesillerin yetiştirilmesinde önemli bir unsur olarak görülmektedir. Geleneksel anlayışa göre, kadının eğitim alarak aile hayatının yanı sıra sosyal hayata da girmesinin şart olduğu ancak kadının, milliyetçi nesillerin yetiştirilmesi ve iyi bir evlilik yapması için eğitimin ötesinde esas görevi olarak görülen, toplumsal cinsiyet kalıpları çerçevesinde ortaya çıkan kadınlık rollerinin de bilincinde olması ve bu rollerini layığıyla yerine getirmesi beklenmektedir. Neyyir Bey'in bu tutumunun geleneksel anlayış içermekle beraber yenileşmeyi de destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Romanda Pakize'nin babasıyla ilişkisinin iyi olduğu görülür. Dönemin koşulları düşünüldüğünde Pakize'nin babası tarafından desteklenmesi önemlidir. Behice Ziya Kollar, dönemin klişelerinin aksine çocukların terbiye ve eğitiminin sadece annenin görevi olmadığı, babanın da bu konuda önemli bir rehber olduğuna işaret eder. Öte yandan eril yaklaşımla yazılan romanlarda yer alan babasız karakterlerin dışında Pakize romanda, annesiz bir karakter olarak işlenmiştir. Romanda diğer kadın karakterlerin de annelerini kaybettikleri görülmüştür. Anne, her insanın ilk bağ kurduğu, kendine ve topluma dair pek çok şeyi öğrendiği kişidir. Burada roman kahramanının annesiz oluşu, yalnızlığının ve savunmasızlığının bir sembolü olarak düşünülebilir. Annesizlik kendini, bireysel ve sosyal dünyada yalnız hisseden kadını anlatan sembolik bir göstergedir.

Eserde Neyyir Bey, geleneklerine bağlı olmanın yanı sıra bilgili ve açık fikirli bir baba figürü olarak karşımıza çıkar. Pakize'nin eğitimine oldukça önem veren babası, kızını erken yaşta evlendirmek yerine iyi bir eğitim alması için elinden geleni yapar:

"Pakize on yedi yaşına kadar eğitimi ile meşgul oldu. Derslerine pek çok çocuklar gibi bir görev olduğu için çalışmaz, aksine okumaktan büyük bir lezzet alırdı. Hikâyeye başladığımız zaman Pakize'nin yirmi yaşında, yani hayatının en şaşıaalı bir mevsiminde bulunuyordu. Bazı kimseler on beş yaşındaki bir kızı ömrünün ilkbaharında bir kadın sayarlarsa da bence o yaştaki kızlar henüz çocuk olduğu"

ve hiçbir durum ve hareketlerinde ciddiyet olmadığı için romanda o yaşta bir çocuktan bahsetmek doğru olamaz” (Kollar, 2019, s. 18).

Geleneksel yapıda çocukların erken yaşlarda evlendirilmesi doğal karşılanmaktadır. Behice Ziya Kollar, yarattığı karakter üzerinden ataerkil anlayışa dayalı olarak sürdürülen ve toplum içinde oldukça yaygın olan küçük yaşta evliliğe, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren bir unsur olduğu gerekçesiyle karşı çıkar. Kadın duyarlılığının etkisiyle, çocukların çocukluklarını yaşamaları gerektiğini şu sözlerle açıklar: “Hatta biraz da aşırıya giderek derim ki ‘on beş yaşındaki çocuk kendisine hayat arkadaşı düşünecek kadar cin fikirli olmamalıdır ki ileride kocaman bir şeytan olmasın’” (Kollar, 2019, s. 19). Ruhsal ve fiziksel olgunluğa erişmeden çocuklara erken yaşta evlilik sorumluluğunu yükleyerek bir yetişkinmiş gibi davranmalarını beklemenin farklı açılardan pek çok sorun oluşturacağını vurgular. Yazar, evliliğin özellikle kadınlar için öncelik olmadığını, kadınların kendi kararlarını verebilen ve kendilerini idare edebilen bağımsız bireyler olmaları gerektiği tezini öne çıkarır. Behice Ziya’nın Pakize karakteri üzerinden metinde özellikle bu hususa dikkat çektiği görülür:

“Pakize, mutluluğu evlilikte arayan birtakım saflardan değildi, arzusuna uygun bir eş bulamasa da hiç olmazsa tek kalmaktan yakınmayıp düşüncesinin tamamıyla aksi bir fikir sahibinin hükmü altında bulunmamayı mutluluktan sayardı.

Hatta arkadaşlarıyla bu konuya dair bahse girdiği zaman yalnız sırmalı entari giyip elmaslar takmak sevinciyle her türlü adama razı olan hanımlar derlerdi ki ‘Sen gereğinden fazla kibirli ve müşkilpesentsin! Senin arzu ettiğin gibi bir koca bizim memlekette bulunmaz. Vay zavallı sana acıyoruz, ömrün ziyan olacak!’

Bu sözler Pakize için cevap verilemeyecek kadar adi olduğundan manidar bir gülümsemeyle karşılık verir. Konuyu hemen başka tarafa çevirirdi” (Kollar, 2019, s. 21).

Pakize mutluluğu evlilikte görmeyen, hayatında erkek figürü olmadan da yaşamını idame ettirebileceğini düşünen bir karakterdir. İstemediği biriyle evlenmektense hiç evlenmemenin daha doğru olacağına inanan Pakize, evliliği yaşam amacı haline getiren kadınları saf kimseler olarak değerlendirir. Bu düşünce, özgürleşme çabası içindeki kadın profilinin bir yansımasıdır. Behice Ziya Kollar, romanda geleneksel anlayıştan farklı olarak kadın kimliğini erkekten bağımsız bir şekilde kurgular. Evliliği bir zorunluluk olarak değil irade etrafında gerçekleşen bir olgu olarak gören yazarın bu tutumu, kadınların aldıkları eğitimle birlikte farkındalıklarının arttığını ve kendilerine biçilen geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamaya başladıklarını gösterir. Eğitim, kadınların pek çok alanda ilerlemesi için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır. Kadınların toplumdaki konumları ve çalışma olanakları üzerinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. Behice Ziya Kollar, romanda yanlış Batılılaşmaya yönelik eleştirel bakışını Pakize’nin gözünden kısmen de olsa aktarır:

“Çocuklara her şeyden önce öğrendiğini suistimal etmemeyi öğretmeli. Şimdiki genç hanımlarımız medeniyet diye Avrupalıların adetlerinin iyisini bırakıp fenasını aldıkları için eski milli terbiyemizin de kaybolmasıyla bütün bütün gülünç bir hale geliyorlar. Mesela Türkçe söz arasında Fransızca kelimeler kullanarak güya alafranga (!) oluyorlar. Özellikle şu ‘şık’, ‘alamod’ kelimeleri adeta sinirlerimi oynatır. ‘Mersi’yi de unutmayalım” (Kollar, 2019, s. 25).

Pakize’nin kullandığı Fransızca ve İngilizce sözcükler Türkçenin yanlış kullanımına bir eleştiri olarak okunmalıdır. Pakize’nin Türkçedeki kelimelerin doğru kullanımlarına yönelik entelektüel söylemleri vardır. Pakize’nin bu durumu, kadınlara dair toplumsal yaşamdaki değişikliklerin yalnızca moda ve güzellik kalıplarından ibaret olmadığını gösterir. Pakize’nin bu gibi hassasiyetlerinden de anlaşılacağı üzere dönem şartlarında entelektüel, kendi kimliği üzerinde bilgiler veren, düşünen ve akıl yürüten kadınların da var olduğu görülür. Behice Ziya Kollar, özellikle kadınların yanlış Batılılaşma konusunda daha dikkatli olmaları gerektiğini vurgular. Yazar, romanda Pakize’nin yaşadığı bir olayda bu düşüncesini okuyucuya aktarır. Bağ komşularından bir genç kız Pakize ve arkadaşı İffet’i akşam yemeğine davet eder. Saz çalan hanımların toplanıp eğlenecekleri bu yemek davetinden Pakize pek hoşlanmaz. Çünkü onu kibirlilikle suçlayan bir kadın da bu davete katılacaktır. Pakize ve kadın arasında hoş olmayan bir konuşma geçer. Pakize bu konuşmanın ardından bu gibi kendini bilmeyen kadınların toplum ve özellikle de erkeklerin gözünde Türk kadın profilini zedeleyerek nasıl yanlış bir izlenime büründürdüklerini eleştirel bir söylemle şöyle ifade eder:

*“Sokağa çıktıkları zaman Pakize hapisten kurtulmuş gibi geniş bir nefes aldı. İffet’e dönerek dedi ki:
-Bu hanımların hâline şaşırma mı yoksa üzülme mi gerektiğini düşünüyorum. Söyledikleri sözler bir genç kızın ağzına değil hatta bir kadının diline yakışmaz. Yazık! Yazık ki böyle hanımlar erkekleri Türk kadınlarının hepsinden nefret ettirerek Frenk kadınlarını onur sahibi göstermeye sebep oluyor. Biraz terbiye ve tedbiri olan bir kadın, pek çoğu daha ilk defa gördüğü kişiler arasında böyle konulardan söz eder mi?” (Kollar, 2019, s. 38).*

Roman ışık tuttuğu tarihsel dönemde kadınların modern yaşama ayak uydurmaya çalışırken kendi değerlerinden uzaklaşmaları Pakize’yi rahatsız eder. Pakize’nin bir Türk kızının nasıl olması gerektiğine yönelik bu düşünceleri proto-milliyetçi tarafını da göstermektedir. Burada yazar, Türk kadınının kendi kültürel değerlerini koruması gerekliliğine yaptığı vurgunun yanı sıra toplumu da bu hususta duyarlı olmaya davet eder. Geleceğin inşasında kadınların büyük payının olduğunu düşünen yazar, bu sebeple Pakize’yi de hem modern fazda yaşayan hem de geleneklerine bağlılığıyla arzu edilen modern kadın profili olarak okuyucuya sunar.

Kadının Edebiyat ve Sanatla Varoluşu Olarak Pakize

Pakize, arkadaşlarıyla birlikte olduğu zamanlar dışında çoğunlukla evde vakit geçirir. Okumaya ve yazmaya büyük ilgi duyan Pakize, gününün büyük bir kısmında bu iki

aktiviteyle meşgul olur. *Grafik*, *Tercüman-ı Hakikat* gibi hem yabancı hem de yerli dergi ve gazeteleri her gün takip eder: “Genç kız okuduğunu anlayacak kadar Fransızca ve İngilizce bildiği için Neyyir Bey, *L’Illustration*, *Graphic* gibi yabancı gazetelerle Türkçe yayımlanan gazetelerin hemen hepsine abone olduğundan Pakize en çok zamanını bunların okunmasına ayırır: gezip dolaşmaktan, kalabalık yerlerden hoşlanmaz” (Kollar, 2019, s. 20). Pakize’nin okumaya ve yazmaya olan ilgisi o kadar fazladır ki yazar bu durumu metinde şöyle ifade eder: “Pakize hakikaten gözlerini yorup harap edecek kadar okuma ve yazma ile meşgul olur, pek çok zaman saatlerce gözlerini ovuşturup uykusunu kaçırmaya çalışır, bazen de sabahlara kadar yatağına girmezdi” (Kollar, 2019, s. 23). Pakize’nin okuma-yazmanın dışında: “İkinci meşguliyeti de Çamlıca’daki köşklerinin oldukça bakımlı çiçek bahçesinde kendi elleriyle güzel güzel çiçekler yetiştirmektir” (Kollar, 2019, s. 20). Burada, hem okuyucu hem de yazar olma özelliklerinin yanı sıra ev işi ve el işinin dışında toplumdaki diğer kadınlardan farklı günlük aktiviteleri olduğunu söyleyebileceğimiz Pakize, romanda bu yönleriyle değişen kadın imgesini yansıtır.

Pakize’nin edebî yönünün yanı sıra piyano ve keman çalabiliyor oluşu sanat zevkinin de geliştiğinin göstergesidir. Romanda diğer kadın karakterlerin de benzer vasıflara sahip olduğu görülür. Pakize ve yakın arkadaşlarından olan: “Şeref Hanım da haftada en az üç defa bağa gelir, üç kız birlikte akşama kadar piyano, keman çalmakla ve ara sıra kitap okumakla vakit geçirirlerdi” (Kollar, 2019, s. 22). Kendi aralarında edebiyat sohbetleri de yaparlardı. Bu sohbetler, onların ufkunu açacak önemli buluşmalar olarak metinde şöyle anlatılır: “Güzel yazılmış bir bent, bir manzume Pakize için her şeyden kutsaldır! Şu fikrine en çok katılan İffet Hanım olduğu için onunla beraber bulunduğu geceler okuduğu, yazdığı şeylerden uzun uzadıya bahsederek fevkalade bir mutluluk hissederdi” (Kollar, 2019, s. 23-24). Romandaki kadın karakterler, entelektüel konuşmalar yapmaları yönüyle dönem romanlarında işlenen cariye, fettan ya da anne gibi kadın tiplerinden farklıdırlar. Tanzimat aydınının arzu ettiği yeni kadın modelinin yaşam tarzı aslında bu cümlelerde gizlidir. Yazar, eril zihniyetin kadınları pasif, güzelliğine düşkün, fikir beyan etmekten yoksun, evliliğe meraklı ve işe yaramaz olarak gördüğü bakışın aksine toplumsal yaşam içinde eğitilmiş, okuyan, yazan ve düşünen kadınların da var olduğuna dikkat çeker. Behice Ziya, kadınların edebî sahada yetenekli olduğunu anlatırken, aynı zamanda kadın yazarların kendilerini geliştirmeleri ve yeteneklerini saklamamaları gerekliliğine vurgu yapar.

Dönemin sosyal koşulları ve geleneksel değerleri, kadını ev içi alandaki sohbetlerin daha ilerisinde olan kamusal alanda fikir beyan etmelerine çok fazla imkân vermemektedir. Behice Ziya, bu aktivitelerin evlerin dışında yani sosyal hayatın içinde de var olması gerektiğini belirtir. Ayrıca o, kadınların yaşam alanlarının sınırlandırılmaması gerektiğini, aksine onların kendilerini geliştirmelerine olanak

sağlayan eğitime ve kamusal desteğe ihtiyaçları olduğunu vurgular: “Behice Ziya’nın *Pakize* adlı romanını, kadının toplumsal ve siyasal özgürleşme mücadelesini edebî alana yansıtmaya, romanı kadın sesinin kamusal bir aracı hâline getirme çabası olarak okuyoruz” (Oktay, 2019). Kadın yazarlar, bu dönemde her ne kadar kendilerini ve varoluşlarını anlatmaya çalışsalar da kurguladıkları karakterlerle kendileri arasında bağlantı kurulmasından kaygı duymaktadırlar. Bu dönemdeki baskın ataerkil zihniyet, kadın yazarları radikal eleştiri yapmaktan alıkoymaktadır. *Pakize* romanı, erkek egemen anlayışa örtük şekilde yapılan bir eleştiri niteliğindedir.

Aşk, Eş Seçimi ve Evlilik İlişkisinde Kadın Kimliği

Tanzimat dönemi romanlarına kıyasla *Pakize* romanında kahramanların birbirine âşık olma biçimlerinin farklılığı dikkat çeker. XIX. yüzyıl Türk romanında kadınlar ve erkeklerin çoğunlukla mesire alanlarında buluştukları ve aşk yaşadıkları görülür. Tanzimat dönemi romanlarından farklı olarak *Pakize* romanında yazı üzerinde yürütülen bir aşk ilişkisi bulunur. Romanda, Pakize’nin Rıfat’a duyduğu hayranlık dolayımında başlayan yakınlaşma zamanla aşka dönüşür:

“Pakize, babasından ayrılıp odasına girdiği zaman dadısını o günkü gazeteleri getirmiş, yazı masasının üstüne yerleştirirken buldu. Hemen gazetesini alıp edebiyat kısmına şöyle bir göz gezdirdi. Kadınlar ve aşka dair bir makale dikkatini çekti. Bakalım yine Türk kadınlarını ne yolda küçümsemişler, diyerek sandalyesine oturdu. Yazar, Pakize’nin sandığı gibi münasebetsiz şeyler yazmamış, aksine pek makul fikirler ileri sürmüştü. Gazetenin dört sütununu işgal etmiş olan makaleyi birkaç kere okudu, yüzünde farkında olmadan şaşkınlık belirtileri görüldü. İmzaya bakmak ancak dördüncü defanın sonunda hatırına geldi.

Bu makale genç kızı çok etkilemişti! Müşkölpesent Pakize’yi hayran eden kişinin ismi Rıfat’mış! Kim olabileceğini düşünmeden bir daha okumaya başladı. Bu defa her cümleyi hatta her kelimeyi ayrı ayrı dikkatlice inceliyordu. Her cümleyi güneş kadar parlak buldu. Aman yarabbi! Koca yazar, sevgiyi ne güzel düşünmüş ve tasvir etmiş. Düşüncelerini ne kadar parlak kelimelerle ifade ediyor!” (Kollar, 2019, s. 22).

Düşünce ufku gelişmiş ve okuduğunun bilincinde olan Pakize, gazete ve dergilerdeki yazıları beğenmez. Lakin Ahmet Mithat Efendi’nin *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yayınlanan, Rıfat Bey’in kadınlara ve aşka dair olan yazısı onu çok etkiler. Pakize, Rıfat Bey’in yazısının diğer yazarların yazılarının aksine kadınları aşağılayıcı bir tavırdan uzak, oldukça ağırbaşlılıkla kaleme alınmış bir yazı olduğunu düşünür. Rıfat Bey’in yazısını uzun bir süre aklından çıkaramaz:

“Pakize’nin hatırında şu an bile sabahleyin okuduğu makale vardı desem şaşırılır mı? Biraz ağırbaşlı adamlar pek güç olmak şartıyla birisini beğenecek olursa zihinleri, fikirleri, daima onunla meşgul olur. Zira hayatlarını bir ikinciye vermeyi vicdanlarının yüceliğine karşı adilik sayarlar. Beğendikleri adam kendileri için çok kutsal olduğundan belki sırlarını verecekleri adam, kendisini seçenin kadir ve

kıymetini takdir edemeyerek aleyhinde bir söz söyler diye korkarlar. Beğendikleri, belki sevdikleri adama kendisini beğendirdiklerini sezdirmek bile büyüklüklerine ağır gelir.

Yüce bir kadının sevgisi ciddidir, hoppa meşrepler gibi aşkı eğlence edinmez! Ömründe bir kere sever, ilk hislerini taşıyarak ölür. Gönülleri aşk çarpıntılarında perişan olduğu halde yüzlerinden bir şey anlaşılmayacak derecede metanetli bulunurlar. Aşk onları öldürebilir. Fakat asla ağırbaşlılıklarını ve kadınlıklarının gururunu unutturamaz!" (Kollar, 2019, s. 29).

Pakize, kadın ya da erkek olması fark etmeksizin bir insanın mükemmel olabilmesi için ağırbaşlı olmasını yeterli bulur. Bu düşüncesini metinde şöyle dile getirir: "Hoppa mizaç insanlardan hiç hoşlanmam! Böyle adamların sözlerinde olduğu gibi, üstünde başında, tavır ve hareketlerinde de bir adilik vardır. Ben böylelerinden nefret ederim! Bununla beraber bir adamın yüce hislere, saf bir kalbe sahip olması, asil bir aileden gelmesine bağlı değildir" (Kollar, 2019, s. 25). Pakize, okuduğu yazıdan hareketle Rifat Bey'in oldukça ağırbaşlı olduğunu düşünür. Rifat Bey'in aşka dair söylemlerini kendi düşüncelerine yakın bulur. Pakize, bu makaleyi yakın arkadaşlarına da tavsiye eder. Makale hakkında istişare ederlerken yakın arkadaşı Şeref, bu yazının sahibinin aslında abisi olduğunu söyler ve bu tesadüf karşısında ikisi de şaşırır: "-Öyle ise iftihar ederim. Yazan ağabeyimdir!" (Kollar, 2019, s. 33). Pakize'nin makaleye ilişkin övgülerini dinleyen Şeref bunları abisi Rifat Bey'e anlatır. Bu övgülerden memnun kalan Rifat Bey, Pakize'nin de yazılar yazdığını öğrenince bu yazıları okumak ister. Şeref, hemen Pakize'ye durumu iletir:

"-Kendisi de senin bir iki eserini okumak istiyor.

-Aman azizem, benim kendilerine gösterecek eserim var mı?

-'İhanet'i götürüyüm!

Pakize yatağından kalktı, kütüphanesinden bir ufak defter çıkararak dedi ki:

Bu sayıklamaları eser diye göstermek maksadıyla değil, eğer kabul olursa düzeltilmesi ricasıyla takdim ediyorum. Kendileri gibi saygıdeğer bir kişiye kitap göndermede bir sakınca olmadığını bildiği için cesaret ettim. Çünkü şu hali münasebetsiz sayanlar da vardır. Bilirsin ya Şeref'ciğim, ben biraz fazla kuruntuluyum. Biraz kibirli!" (Kollar, 2019, s. 42).

Buraya kadar güçlü bir okuyucu ve yazar kimliğiyle sunulan Pakize, Rifat Bey'in yazarlığı karşısında kendi eserinin bir sayıklamadan ibaret olduğunu dile getirir. Pakize her ne kadar eğitilmiş ve yazarlık yeteneği gelişmiş biri olsa da erkek bir yazar karşısında kendini zayıf ve yetersiz görür. Bu durum, toplumsal alanda kadını erkeğin karşısında ikincilleştiren ataerkilliğin, edebiyat alanının da hüküm sürdüğünün bir göstergesidir. Öte yandan hayranlık duyduğu adamın kendi yazılarını okuyacağını düşünmesi Pakize'yi çok mutlu eder. Yazdığı eserlerin açığa çıkacak ve bir erkek tarafından okunacak olması Pakize'yi tereddütte bıraksa da bu teklifi kabul etmesi

oldukça manidardır. Pakize'nin bu tavrı, kadın yazarların kendi kimliklerini gizlememeleri gerekliliği düşüncesiyle doğrudan ilişkilendirilebilir. Behice Ziya Kollar'ın, okuma ve yazmanın kadının özgürleşmesi yolunda önemli olduğunu vurguladığı romanda, kadınların eserlerini ve yazar kimliklerini -onları engelleyen, yazmaktan alıkoyan hiçbir şeyden korkmadan ve çekinmeden- açığa çıkarmalarını teşvik edici bir atıfta bulunduğu görülür. Behice Ziya Kollar'da kendi kimliğini ve adını gizlemeden eserler yazan ilk kadın yazarlardan biridir.

Rifat Bey, Pakize'nin yazılarını takdire şayan bulur ve kardeşi aracılığıyla Pakize'ye bu kanaatini bildirir: “Üç gün sonra Pakize'nin defteri iade olundu, birçok da takdire layık olmuştu” (Kollar, 2019, s. 42). Rifat Bey'in beğenisini kazanmak Pakize'yi çok mutlu eder:

“Pakize gülümseyerek ‘Meğer nezaketle örtülü alay bile insanı memnun ediyormuş’ dedi.

Hemen defteri açıp kendi yazdığı şeyleri, öyle saygıdeğer bir yazar tarafından övgüye layık bulunduğu için okumaya başladı” (Kollar, 2019, s. 42-43).

Okuyup beğendiği bir yazarla tanışabilen bir kadının varlığının romanda işlenmesi, kadın ve erkek ilişkisinin değişen yönüne, dönem içindeki farklılığına örnek teşkil eder. Gazetenin ikili ilişkilere aracılık etmesi de bir başka yeniliktir. Yaşanan bu durum Pakize'nin Rifat Bey'e olan ilgisinin hayranlık boyutundan aşka dönüştüğünü fark etmesini de beraberinde getirir:

“Pek metanetli bir kalbe sahip olan, kendinden daha güçlü kimselerle gönülleri meşgul olmayacak sanan insanlar bazen pek önemsiz bir sebeple âdeta kapılıp giderler!

Acaba Pakize bu gürüha mı katıldı?

Bunu keşfedebilmek için genç kızın kalbinin derinliklerine bakmak gerekir. Aşkla helak olacak dereceye gelse yine hal ve tavrından bir şey anlaşılamaz!” (Kollar, 2019, s. 43).

Pakize, aşk söz konusu olduğunda oldukça gururlu bir tutum sergiler. Aşkı hafife alan hatta meydan okuyan bir tavır içine girer. Behice Ziya Kollar, Pakize'yi yeni toplum düzeninde inşa edilecek kadın profili olarak gösterse de yer yer onu otokontrolü ve geleneksel normlardan kopamadığı için eleştirir. Pakize'yi -özellikle de aşk konusunda- aşırı gururlu ve ağırbaşlı olarak görür. Behice Ziya Kollar, Pakize'nin bu hâlini metinde şöyle sorgular: “Pakize de aşırı gurur ve ağırbaşlılık taraftarıydı, ateşli mizacı olan kadınlar gördüğü zaman ‘Kadınlığın şerefine zarar veriyorlar’ diye adeta hüznü ve kederli olurdu. Acaba Pakize aşk ve sevginin lezzetinden habersiz olduğu için mi yirmi yaşına kadar hiç kimseyi sevmeyerek ömrünü kitaplarıyla çiçeklere adıyordu?” (Kollar, 2019, s. 29). Aslında Pakize, âşık olacağı adamla evlenmeyi hep hayal eder. Fakat o güne kadar kendisini mutlu edebilecek birini bulamaz. Bu yaşına kadar kendisine talip

olanları hayallerindeki adama uygun olmadığından reddeder. Pakize, istemediği biriyle evlenmektense hiç evlenmemenin daha doğru olduğu inancındadır. Ayrıca Pakize insanların mutlu olması için evlenmelerinin mutlaka gerekli olup olmadığını sorgular: “Of! Ya Rab acaba insanın mutlu olması için mutlaka evlenmesi mi gereklidir? Fikrime uymayan bir adam ile evlenmek benim için mutluluk değil, cehennem azabıdır” (Kollar, 2019, s. 31). Pakize içsel dünyasında bu muhasebeleri yaparken bir yandan da acı gerçekle karşı karşıyadır. Dönemin koşulları gereği görücü usulü evlilikler oldukça yaygındır. Pakize, babasına nazı geçtiği için her ne kadar taliplerini reddetse de bir gün babasının onu evlendirme isteğiyle karşısına geçeceğini bilir. Babasının bulacağı eşin kendisine layık olup olmadığını düşünmek bile Pakize’yi öfkelenendir. Pakize, gelecekte kuracağı evliliği düşündükçe hüzünlenir: “(...)Canına yoldaş olacak adam hayalinde canlandırdığı adama benzemezse çok mutsuz olacağını daha doğrusu hayatının zehirlenip gideceğini biliyordu” (Kollar, 2019, s. 20-21). Romanda, görücü usulü evlilik yoluyla istemediği kişiyle evlendirilen kadınların mağduriyetleri Pakize’nin gözünden okuyucunun dikkatine sunulur:

“(...)Kesin babası kendisini bir adama verecek. O adam, kadınları insan saymayan eski kafalılardan birisi yahut bunun aksi olarak bütün bütün sahte alafranga olursa? Veya kadınların okuma yazmayla uğraşmasını uygun görmeyen, evliliklerinin ertesi kitaplarına düşman olacak, kıyafeti medeni, fikri adi bir şık beye tesadüf ederse?” (Kollar, 2019, s. 34).

Behice Ziya Kollar romandaki kadın kahramanı Pakize üzerinden, kadını hemen her koşulda olumsuz etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliği eleştirir. Yazar, yaşam içinde önemli bir yeri olan evliliğin bireylerin iradeleri dışında gerçekleşmesine karşı çıkar. Birbirini tanımayan ve sevmeyen iki bireyin evliliklerinin olumsuz sonuçlar doğurabileceğine vurgu yapar. Toplumsal cinsiyet temelinde kadına ve erkeğe atfedilen roller doğrultusunda bireyler kendi cinsiyetlerine uygun davranışları ve yaşam tarzını benimserler. Toplumun doğal ve normal kabul ettiği bu rollere uygunsuz davranışlar sergileyen bireyler, toplum tarafından dışlanmayla karşı karşıya kalırlar. Ataerkil toplum kadından itaatkâr ve pasif olmasını beklemektedir. Bu beklenti evlilik müessesinde de geçerliliğini sürdürmektedir. Yazar, geleneksel yapıda kadını erkeğe muhtaç ve itaatkâr olarak tanımlayan anlayışı oldukça aşağılayıcı bulmakla birlikte kadının bireyselleşmesi, özgürleşmesi ve kendini geliştirmesi önündeki en büyük engellerden biri olarak görür. Kadının, evliliğe yani özel alana hapsedilerek eğitimden mahrum bırakılması, sosyal hayattan uzak ve kısıtlanmış bir şekilde yaşam sürmesini kabul etmeyen bir tavır sergiler. Behice Ziya Kollar, bu dönemde kadının özgürlüğünü gerçek anlamda elde edemediğini ve sunulan özgürlüğün belirli sınırlarla çevrildiğini anlatır. Behice Ziya Kollar romanda, Pakize’nin aşk ve evlilikle kurduğu ilişkisini daha çok geleneksel değerlere ve kalıplaşmış cinsiyet rollerine uygun şekilde sunmaya çalışır. Yazar, kadın haklarına ve sorunlarına duyarlı olmakla birlikte dönem koşulları

düşünüldüğünde, ataerkil değerlere ters düşmeden örtük bir biçimde düşüncelerini ifade eder.

Rıfat Bey, Pakize'nin yıllardır hayalini kurduğu ideal erkek profiline çok uygundur. Ancak Pakize, kadınlık gururu ve ağırbaşlılığına gelebilecek olumsuz yorumlardan çekindiği için kendine engel olur. Pakize, kendisine öğretilen rollerin dışına çıkarsa toplum tarafından hafifmeşrep bir kadın olarak algılanmaktan korktuğu için Rıfat Bey'e olan aşkını bir türlü itiraf edemez. Sevdiği kişiye açılmayan Pakize'nin platonik aşkı zamanla melankolik bir hâl alır: "Pakize, gönlünün dayanma gücünden emin olan o gururlu kız, ona duyduğu saygı sebebiyle aşk ve sevgisinden haberi olmayan Rıfat'ı kalbinin tüm kuvvetiyle sevmeye başlamıştı" (Kollar, 2019, s. 48). Ataerkil toplumlarda kadının evlilik dışında bir erkekle görüşmesi ya da bir erkeğe yönelik hislerini dışa vurması günah, iffetsizlik veya ayıp olarak görülmekte ve toplum tarafından kınanmaktadır. Romanda bu kavramlar, namus adı altında değerlendirilir. Kadınlar üzerinde yoğun bir baskı oluşturan bu anlayış kadınları duygu, istek ve beklentilerini dile getirmeye korkar hâle getirmiştir. Kadınların kendi hayatları hakkında fikir beyan edemeyişlerinin sebebi toplumda var olan eril tahakkümdür. Tanzimat romanlarında genellikle aşk kadının korktuğu, saklama ihtiyacı duyduğu bir durum olarak anlatılmıştır: "Toplumda namus 'kadın'dır ve kadının hayatında da en önemli değer yine 'namus'tur. Namuslu bir kadının hayattaki en önemli görevi ise serbestliğinin sınırlarını çizmesi ve ona göre davranmasıdır. (...)Toplumun en önemli değeri olan 'namus' düşüncesinin yarattığı toplum baskısı ve özgürce yaşamak istedikleri 'aşk' arasında kalan kadınlar keşmekeşe sürüklenir" (Bayram, 2014, s. 364). Toplum düzenindeki bu çatışmayı yazar okuyucuya Pakize'nin bu gibi geleneksel normlar karşısındaki yakınlıklarıyla ve itirazlarıyla anlatır: "(...)Yüzüm kızarak itiraf ediyorum ki ben, Rıfat Bey'i sevmeye başladım! Hem bu sevgi ilk şiddetiyle devam ederse helak olacağım! Çünkü sevdiğimi aşkımdan haberdar etmeye kibirli ağırbaşlılığım engel olacak!" (Kollar, 2019, s. 47). Pakize'nin aşk, eş seçimi ve evlilik konularında bir çelişki içinde olduğunu söyleyebiliriz. Dönemin koşullarının sunduğu görücü usulü evlilik Pakize'nin kabul ettiği bir usul değildir. Çünkü Pakize evliliği, bir irade etrafında meşru görmektedir. Romanda Pakize, özgür bilince sahip bir özne olarak sunulsa da bu hususlarda toplumun ve sosyal çevrenin üzerinde oluşturduğu baskı Pakize'nin aşk ve evlilik konularında sağlam bir irade ortaya koymasını engellemektedir. Behice Ziya Kollar aşk, eş seçimi ve evlilik üçgeninde kadınların hem kendi içlerinde hem de toplum nezdinde yaşamış oldukları buhranları toplumsal normların çizdiği yaşam şekliyle ilişkilendirerek ironik bir üslupla ele alır. Ayrıca yazar, kadınların aşk konusundaki deneyimsizliklerinin yaşam kalitelerini düşürdüğüne de işaret eder.

Romanda, bu ikili arasında gerçek manada duygusal bir ilişkinin başlayacağına yönelik bir akış olsa da kitabın atmosferi bir anda değişir ve Pakize'nin aşkı platonik olmaktan

öteye geçemez. Aşkını melankolik ve saplantılı bir şekilde sürdürmeyi tercih eden Pakize bir gün Şeref'ten hiç beklemediği bir haber alır:

“-Pakize'm!

Sana havadis! Ağabeyimi evlendiriyoruz. Bugün kesin kararlaştırıldı. Ah, ne kadar memnunum!” (Kollar, 2019, s. 49).

Rifat Bey'in evlilik haberini aldıktan sonra duygusal ve bedensel olarak ciddi bir çöküş yaşayan Pakize tifo hastalığına yakalanır. Güçlü bir kadın olarak sunulan Pakize'nin yaşadığı aşk neticesinde hassas ve kırılgan bir kadına dönüştüğü görülür. Duyguları ve toplumun kendine biçtiği roller arasında sıkışan Pakize, ilk aşk deneyimini yaşamadan ciddi yaralar alır. Pakize, Rifat Bey'e aşkını itiraf edemediği için derin pişmanlık duyar. Belki de hayatı boyunca sevebileceği tek adama aile ve toplum baskısı nedeniyle açılmayışi romanda trajik bir durum olarak yansıtılır:

“Vah biçare Pakize, Vah! Kibir ve gururun seni şu felakete uğrattı da hâlâ ondan ayrılamıyorsun!

Hayır ayrılmayacağım! Öleceğim, rezil ve değersiz olacağım! Onu aşkımdan haberdar etmediğim için pişman olmuyorum. Eğer gönlüm bana isyan etmiş onun merhametine boyun eğdirmiş olsaydı, kendimi o güzelliğin girdabından kurtardığım için vallahi intihar ederdim!

Gönlümle ettiğim bunca mücadele ve kurduğum bu kadar hayal! Böyle bir sona ulaşırsa olsun varsın, ben namuslu bir hisle duygulanmaktan başka bir şey yapmadım!” (Kollar, 2019, s. 55-56).

Pakize ilk aşk deneyiminin oluşturduğu yıkımdan sonra babasının uygun gördüğü biriyle evlenir ve bu evliliğinden Rifat adında bir çocuğu olur. Sevmediği bir adamla evlenen Pakize, istediği mutluluğu yakalayamaz. Pakize, mutlu olmasa bile evliliğini sürdürmeye devam eder. O dönemde boşanma hadisesi kamusal alanda hoş karşılanmayan bir durum olarak görülmektedir. Evliliğin, kişiler mutsuz olsa bile sürdürülmesi gerektiği düşüncesi hakimdir. Romanda Pakize'nin bakış açısı ve tutumları kadının özgürleşmesinin önemini anlamada mühim ipuçları vermektedir. Kendini bir erkeğin kanatları altına almaktan ziyade özgür olma ve kendine ait bir dünya kurma isteğinde olan Pakize romanın sonunda kendi iradesiyle seçemediği biriyle evlenerek kadınların yüzyıllardır maruz kaldığı bu tarihsel yazgıyı iradesiyle yıkamayıp kabullenme yoluna gider.

Sonuç

Pakize romanı, ilk kadın gazeteci ve çevirmenlerden biri olan Behice Ziya Kollar tarafından 1985 yılında *Maarif* dergisinde tefrika edilmiştir. Romanın başkarakteri Pakize, hem kadın bir yazar tarafından kaleme alınması hem de XIX. yüzyılda Osmanlı'da kadınların toplumsal yaşam içerisindeki konumu ve fonksiyonlarından bahsetmesi açısından önemlidir. Tanzimat döneminden Servet-i Fünûn dönemine

geçiş sürecinde kaleme alınan *Pakize* romanı, bu iki dönemin tematik unsurlarından eğitim, yanlış batılılaşma, evlilik ve aşk gibi konuları içermektedir. Bununla birlikte geleneksel değerlerin hâkim olduğu Osmanlı toplumunda kadın sorunlarına yer vermesi açısından önemli bir eserdir. Romandaki tespitler çözüm odaklı olmamakla birlikte *Pakize*, romanlarda işlenen kadın olgusunun değişimi açısından derinlikli bir karakter olarak görülebilir.

Tarihsel süreçte kadının varoluşsal kimlik arayışında öne çıkan ataerkil anlayış temelinde oluşturulan cinsiyetçi kalıp yargılar, kadınların toplum içinde özgür bir yaşam sürmelerinin önünde engel oluşturması bu romanda öne çıkmaktadır. Bu çerçevede ortaya çıkan geleneksel anlayış, kadınları ev içi işler ve annelik rolüyle özel alanda sorumlu tutmaktayken erkekleri ise kamusal alanda aktif kılmaktadır. Kamusal ve özel alan ayrımı kadınların aleyhine olacak şekilde birçok eşitsizlik yaratmaktadır. Kamusal alanı kadın için uzak bir mekân olarak sınırlandıran eril yapı, kadını toplumsal cinsiyet temelli birçok ayrımcılığa maruz bırakmaktadır. Bunun yanı sıra kendilerine atfedilen rolleri içselleştiren kadınlar, başka vasıflar edinseler bile geleneksel rollerini asıl rolleri olarak görebilmektedir. *Pakize* romanında kadın bakışıyla ataerkil toplum içinde kadınların sosyal yaşamda karşı karşıya kaldıkları pek çok soruna yer verilmiştir. Erken yaşta ve görücü usulü evlilikler, kadınların eğitimden yoksun bırakılmasına yönelik eleştiriler ve yanlış Batılılaşmayla ilgili söylemler bu bağlamda değerlendirilebilir. Romanda *Pakize* karakteriyle birlikte Türk romanına yeni bir kadın profilinin dahil olduğu, toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların sosyal düzen içindeki değişen konumuna yer verildiği görülmektedir. Behice Ziya Kollar, kadınların eğitilmesi ve toplumsal konumlarının iyileştirilmesini savunan bir tavır içerisindedir. Ancak dönem koşullarında kadınların yetiştirilmesinin ve eğitilmesinin toplumsal, dini ve kültürel değerler dahilinde belirli sınırlar içerdiği dikkat çekicidir. Yazarın, *Pakize*'nin aşk ve görücü usulü evlilik karşısındaki sancıları, ruhsal değişimi ve içsel dönüşümü üzerinden özgürleşme çabası içindeki kadını yansıtmaya çalıştığı görülmektedir. Romanda görücü usulü evliliğin sakıncaları *Pakize*'nin mutsuzluğu aracılığıyla anlatılırken aynı zamanda bu geleneklerin toplumsal hayattan kaldırılması gerekliliğine yapılan vurgu şeklinde okunmalıdır. Romanda, *Pakize* şahsında bir kadının dönüşümünü ve iç dünyasını okumaktayız. *Pakize*, geleneksel normlar ve modernleşme arasında sıkışan kadınların bir göstergesi niteliğindedir. Dönem koşullarında kadınlara yönelik yapılan yeniliklerin geleneksel anlayışa ters düşmeden belirli çerçevede gerçekleştiği görülmektedir. Behice Ziya Kollar, kadınların toplumsal yaşamda görünür olmalarını ve özgürleşmelerini engelleyen en önemli nedenlerden biri olarak gördüğü ataerkil toplum yapısına yönelik eleştirisini örtük bir biçimde romanda aktarmıştır. Kadınlara yönelik yapılan değişimlerin ve yeniliklerin toplum içinde kemikleşmiş olan eril anlayıştan uzak ve daha geniş çerçevede gerçekleşmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır..
Yazar (lar) Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tamamlanmasında yazarın katkı oranı %100'dür.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırma/inceleme sırasında etik kurul onay belgesi gerektiren herhangi bir bilimsel yöntem kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Aydoğdu, Ç., M. (2019). Tanzimat'tan Bir Kadın Profili: Fatma Aliye Hanım'ın Refet Öğretmeni. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö5), 146-157. DOI: 10.29000/rumelide.606101.
- Bayram, P. (2014, Ekim / Kasım / Aralık- Güz Dönemi). Tanzimat Dönemi Romanlarında Kadın. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 2 (5), 351-375.
- Çakır, S. (2011). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Emeksiz, D., P. (2016). *Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu*. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, Volume: 9, 25-38.
- Günaydın, A., U. (2012). *Cumhuriyet Öncesi Kadın Yazarların Romanlarında Toplumsal Cinsiyet ve Kimlik Sorunsalı (1877-1923)*. Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Has, E., M. (2000). *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Kollar, B., Z. (2019). *Pakize*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kurnaz, Ş. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Oktay, M. (2019). 20. Asrın Şafağında Yeni Kadın: Pakize. Mayıs 9, 2021 tarihinde <https://oggito.com/icerikler/20-asrin-safaginda-yeni-kadinpakize/64789>
- Serdar, A. & Tutumlu, R. (2019). *Bir Yazarın İzini Sürmek: Pakize, Pakize*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, G. B. Y. & Yeter, S. C. (2020). Kadına Yüklenen Misyonlar Bağlamında Aydemir Romanı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Tahir Üzgör'e Teşekkür Özel Sayısı, S. 7, 298-314. DOI: 10.29000/rumelide.808709.

Us, H., T. (2019). *50 Yıl*. İstanbul: Basın İlan Kurumu Yayınları, 61. Kasım 21, 2021 tarihinde <https://bik.gov.tr/wp-content/uploads/yayinlar/50-yil.pdf>

Yaraman, A. (2001). *Elinin Hamuruyla Özgürlük: Resmi Tarihten Kadın Tarihine*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Modernizing Women and Their Problems in the Context of Gender in Behice Ziya Kollar's Novel *Pakize*

Extented Summary

The 19th century is a period when concepts such as freedom, equality and justice began to spread all over the world. The identity, rights and problems of women are among the issues discussed and questioned in this period. These changes, which coincided with the Tanzimat period in the Ottoman Empire, had an impact on literary products as well as in many other fields. In most of the literary texts during and after the Tanzimat period, it was seen that the woman phenomenon was handled. The participation of women in the world of literature, not only as the protagonist but also as the author of literary works, took place in this period.

In the works of the Tanzimat period, which were written with a socialist approach, themes such as concubinage, wrong Westernization, arranged and early marriage, education, divorce were handled. In the period of Servet-i Fünun, themes individual such as love, fragility, melancholy, and the conflict between imagination and reality came to the fore. In the last period of the Ottoman Empire, most of the concepts that were handled individually and socially gained new meanings with the effect of Westernization and modernization. The differentiation in the presentation of the woman image in literary products that renewed themselves with the Tanzimat also made itself felt noticeably. The novel *Pakize*, written by Behice Ziya Kollar, one of the first female journalists, translators and writers, is thought to have been written during the transition period from the Tanzimat to Servet-i Fünun, and it bears the traces of the period in which it is formed. It is an important source in terms of shedding light on the changes in the modernization process and the metamorphosis of the woman image in literary texts.

Purpose and Significance

In this study, it is aimed to examine Behice Ziya Kollar's novel *Pakize* in the context of gender, modernized women and her problems. The novel has an important place in the works of the period, as it is processed through the eyes and point of view of a women writer. Considering the novel, we see Behice Kollar with a critical attitude against the male-dominated mentality that subordinates women and both in the family and in social life. It can be said that the novel is handled with a perspective that tries to destroy the identity and roles traditionally assigned to women, by keeping the

spiritual world and experiences of *Pakize* in the foreground. In this study, this period, in which the social understanding in which women are defined as the 'other' of men with the mental transformations brought about by modernization, has begun to be broken some extent, will be examined in the context of gender through the *Pakize* novel.

Method

In this study, Behice Ziya Kollar's novel *Pakize* was handled within the framework of modernizing women and their problems in the context of gender. The study starts with the "introduction" section, "Women Sensitivity in Literature", "The Changing Profile of Women in the Tanzimat Era", "The Modern Women of the Tanzimat Reform Era by Behice Ziya Kollar: *Pakize*, *Pakize's* Interest in Literature and Art", "Love, Choosing a Spouse and Marriage The relationship is discussed under five main headings" and ended with "Conclusion". Behice Ziya Kollar reflected the new female profile she desired in *Pakize* through the character of *Pakize*. In this study, the characteristics of this new type of women desired by Behice Ziya Kollar were tried to be revealed and examined. Of course, all these analyses were made within the framework of the novel characters and plot, taking into account the conditions of the period and socio-cultural structure.

Findings

The novel *Pakize*, which was written during the transition period from the Tanzimat period to the Servet-i Fünun period, includes subjects such as education, false westernization, marriage and love, which are the thematic elements of these two periods. However, it is an important work in terms of giving place to women's problems in the Ottoman society, where traditional values are dominant. Although the determinations in the novel are not solution-oriented, it can be said that the protagonist of the novel, *Pakize*, is a profound character in terms of changing the phenomenon of woman.

In the novel, *Pakize* comments and criticizes the events she encounters. We can say that a new character is included in the Turkish novel with *Pakize*. The aspect that distinguishes *Pakize* from other Tanzimat novels is that it has a very different, dominant female character. It is seen that the changing position of women in social life and public order is included in the context of gender in the novel.

Behice Ziya Kollar introduced Muslim-Turkish women with their high values in general in the novel. These women appear as decent, well-educated, cultured, well-mannered, home-bound, self-sacrificing and loyal types. In addition, these female characters are extremely beautiful with their physical features. Behice Ziya Kollar *Pakize* is concerned about giving messages about their era through the

heroines in her novels. In general, Behice Ziya Kollar wants to reveal the position of women in social life and how this position should be.

Discussion and Conclusion

Many issues in the public sphere are included in the novel from the point of view of the female character. Criticisms of early marriages, arranged marriages, girls' lack of education and what Pakize said about European dandy can be evaluated in this context. While the disadvantages of arranged marriage are explained through Pakize's unhappiness, it should also be read as an emphasis on the necessity of removing these traditions from social life. It is a remarkable point that the upbringing and education of women in the novel includes certain limits within social, religious and cultural values. Behice Ziya is concerned about giving messages about her life from the novel Pakize, both with the character of Pakize and through the other female protagonists in the novel. In general, Behice Ziya Kollar wants to reveal the position of women in social life and how this position should be. In addition, the characteristics of the Turkish woman type in the novel are also emphasized.